

DR. NÉMETH JÁNOS¹

Szakértői bizonyítás indítványozása és elbírálása a büntetőeljárásban, különös tekintettel a magánszakértői vélemény igénybevételére

Bevezetés

A büntetőeljárásokban a bizonyítás indítványozásának elsődleges színhelye az előkészítő ülés: itt kerül sor a bizonyítási eljárás megalapozására, a releváns bizonyítékok körének meghatározására. Ahogy az előkészítő ülés – és annak funkciói – szoros kapcsolatba hozhatók ezáltal az eljárások időszerű lefolytatásának biztosításával, úgy a szakértői bizonyítás elrendelése, illetve az arra vonatkozó indítványok elbírálása is hordozhat magában az túlbizonyítás elkerülésére, s ezáltal az eljárások gyorsítására vonatkozó elvárásokat. Tanulmányomban a szakértői bizonyítás – elsősorban pedig a védelem oldalán magánszakértő bevonása – indítványozásának eljárásjogi szabályait vizsgálom, ismertetve annak törvényi feltételeit és korlátait, bemutatva továbbá több olyan bírósági határozatot, amelyek a szakértői bizonyítási indítványok elutasításának okait is megfelelően szemléltethetik. Tapasztalataim szerint ugyanis a bíróságok a magánszakértő igénybevételére vonatkozó indítvány elutasítása során gyakran hivatkoznak a bizonyítási relevanciával összefüggő okokra, melyek gyakorlatilag az előterjesztéssel kapcsolatos eljárásjogi hibákként ragadhatók meg. Ezek az akadályok pedig szoros kapcsolatban vannak a bizonyítási relevancia rögzítésének igényével és a túlbizonyítás elkerülésével, ebből következően pedig az eljárások elhúzódásának megakadályozásával.

1. A szakértői bizonyítás szerepe a büntetőeljárásban

Büntetőeljárásban szakértő igénybevételét a különleges szakértelem szükségessége indokolhatja. A hatályos büntetőeljárás törvény szerint ugyanis, ha a bizonyítandó tény megállapításához különleges szakértelem szükséges, kötelező szakértőt alkalmazni.² Az igazságügyi szakértői véleményekkel foglalkozó munkáknak szinte elengedhetetlen eleme, hogy a „különleges szakértelem” fogalmát értelmezzék, de legalábbis megkíséreljék körülírni. A magam részéről nem szándékozom ilyen mélységű elemzésbe bocsátkozni, azonban néhány gondolatot fontosnak tartok kiemelni. Erdei Árpád szerint a különleges szakértelem fogalmának meghatározása során a legelterjedtebb gyakorlat nem a konkrét fogalomalkotás, hanem annak az ismeretszintnek a meghatározása, amely felett már különleges szakértelmet igényel. Szerinte az utóbbi időben a legelterjedtebb felfogás lényege, hogy a különleges szakértelem alsó határát a büntetőeljárásban bíróként, ügyészként, illetve a nyomozó hatóság tagjaként eljáró bűnügyi szakemberek általános szakmai ismereteinek szintjén kell meghúzni, nem beleértve ebbe a jogi ismereteket.³ Mindamellet pedig, hogy gyakorlatilag olyan ismeretekről beszélhetünk, melyek meglétét nem feltételezzük az eljárás fenti résztvevőinél, azt is érdemes szem előtt tartani,

¹ DR. NÉMETH János PhD-hallgató, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszék, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. A kutatás az Igazságügyi Minisztérium által támogatott, a „Jogászképzés színvonalának emelését célzó programok” keretén belül valósult meg.

² 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban: Be.) 188. §.

³ ERDEI ÁRPÁD kommentárja a Be. 188. §-ához, in: Belovics Ervin – Erdei Árpád (szerk.): A büntetőeljárás törvény magyarázata, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018, 264.

hogy „a különleges szakértelem nem egy statikus, változatlan összetételű ismeretanyagot, hanem egy dinamikus, változó, más szakterületek eredményeit felhasználó, ezáltal a szakértőtől naprakész tudást feltelező információhalmazt jelent.”⁴

A fentiekből is levonható az a következtetés, hogy szakértőhöz csak végső esetben kell fordulni, amikor más lehetőség – így az empirikus alapokon nyugvó megismerés – nem áll rendelkezésre. Ha ugyanis az adott kérdés az empiria, illetve a köznapi ismeretek szintjén nem válaszolható meg, úgy azt a kérdést egy más ismeretrendszerbe szükséges átültetni, mely végső soron annak meghatározását jelenti, hogy milyen szakértőt kell igénybe venni, mi az a különleges szakértelem, amire csak az adott terület szakértője adhat kielégítő választ.⁵ Azt is szükségesnek tartom megjegyezni – tekintettel a bizonyítási relevancia kiemelt jelentőségére jelen tanulmány szempontjából –, hogy a szakértői vélemény gyakorlatilag többszörösen közvetett bizonyítékot szolgáltat az adott kérdéshez: „az igazi szakértői vélemény – logikai szemszögből nézve következtetés ugyan, de mindig olyan tényekből indul ki, amelyeket a kirendelő hatóság vagy saját észlelésen alapuló megismerési folyamat révén, vagy azok élménybeszámolóiból állapított meg, akiknek az érintett élménye az adott tény érzékelését is magában foglalja.”⁶ A közvetettség ezen megjelenése azonban nem egyedülálló a büntetőeljárás tudományában: amint az előbbi gondolatok szerzője, Bócz Endre egy másik művében rámutatott, maga a büntető eljárásbeli megismerés, mint fogalom már a dolog természetéből adódóan is, szükségszerűen mindig közvetett, hiszen ezen megismerés tárgya egy olyan múltbeli esemény, amely maga már nem lehet érzéki, közvetlen megismerés tárgya. Érzékelni annak már csak a jelenben érvényesülő következményeit lehet.⁷

Gimesi Ágnes szerint egyértelműen megfogalmazható, hogy a szakértői véleményben rögzített bizonyítékok objektivitása igen magas fokú és ebből következően ezen bizonyítékoknak jelentős bizonyító erő tulajdonítható. Kérdésként merülhet fel azonban, hogy amennyiben – elfogadjuk a szakértői véleményről fentiekben leírtakat, és – egyetértünk azzal, hogy a szakértői vélemény különleges és szakmailag megalapozott szakértelmen alapul, milyen alapon juthat el a bíróság a szakértői vélemény megalapozatlanságának, új szakértő kirendelése szükségességének, más szakértői vélemény elfogadásának megállapításáig.⁸ Annak megállapítása ugyanis, hogy a büntető-

eljárásban mely bizonyíték beszerzése, illetve bizonyítás lefolytatása releváns, végső soron a bíróság feladata. A végső döntés meghozatala során így a bíróságtól, ha úgy tetszik a kérdéses szaktudás tekintetében „hozzá nem értőktől várjuk az adott szakvélemény értékelését, más bizonyítékokkal összevetését, vitatását, szükség esetén elvetését.”⁹ Ez természetesen garanciális szabály, s visszavezet a szakértő igénybevételének szükségessége kérdésköréhez: nem az a lényeges ugyanis, hogy az eljáró hatóság birtokában van-e a különleges szakértelemnek. Ha egy kérdés különleges szakértelmet igényel, a kérdés eldöntése érdekében szakértő igénybevétele a törvény szerint kötelező, függetlenül attól, hogy akár az eljáró szerv tagja maga is szakértője-e az adott kérdéskörnek.¹⁰ S ugyanígy, a jogkérdésben történő döntés sem a szakértőt illeti, bármennyire is biztos igazában, szakvéleményének helytállóságában: a bizonyítékok értékelése ugyanis kizárólag a bíróság jogköre.

Az eljárás különböző szakaszaiban van lehetőség szakértő igénybevételére: így például a nyomozás során számos ok indokolhatja krimináltechnikai szakértő igénybevételét, elsősorban az azonosítás, illetve az egyes jelenségek okai, a jelenségek közötti összefüggések feltárása, tárgyak látens nyomainak meghatározása, a nyomozás tekintetében releváns folyamatok rekonstrukciója.¹¹ Ilyen jellegű, vagy ezekhez szorosan kapcsolódó kérdések tisztázására azonban a bíróság előtt folyamatban lévő eljárásban, a tárgyalási, illetve tárgyalási-előkészítési szakaszban is szükség lehet. Ennek különös jelentősége lehet vádirat megismerését követően a védelem oldaláról is, hiszen a tárgyalás előkészítésének szakaszában kerülhet sor olyan körülmény, illetve a vád álláspontjának és bizonyítékainak olyan terjedelmű megismerésére, mely ellenbizonyítása különleges szakértelem igénybevételét indokolhatja. Ennek indítványozására azonban nagyban kihatnak a Be. új, előkészítő ülésre és bizonyítási indítványok megtételére vonatkozó szabályai is. A következőkben ezeket igyekszem röviden ismertetni.

2. A Be. bizonyítási indítványokra vonatkozó szabályairól röviden

A Be. kodifikációja során az előkészítő ülés újraszabályozásával egy olyan, még a tárgyalást megelőzően

⁴ IBOLYA TIBOR kommentárja a Be. 188. §-ához, in: Polt Péter (szerk.): Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez, Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2021, on-line elérhető változat, megtekintve: 2022. 03. 17.

⁵ BÓCZ ENDRE: *Kriminálisztika a tárgyalóteremben*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 121.

⁶ BÓCZ ENDRE: *i. m.* 120.

⁷ BÓCZ ENDRE: „Megismerés” és „bizonyítás” a büntető eljárásban, in: Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, Szeged, 1992, 88.

⁸ GIMESI ÁGNES: *Szakértő – Szakértelem*, in: Tóth Mihály (szerk.): Büntető Eljárásjogi Olvasókönyv, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 232.

⁹ FENYVESI CSABA: *A kriminálisztika tendenciái – A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017, 182.

¹⁰ ERDEI ÁRPÁD: *i. m.* 264.

¹¹ TREMMEL FLÓRIÁN: *Krimináltechnikai szakértők és szaktanácsadók igénybevétele. Azonosításmélelet*, in: Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: *Kriminálisztika*, Tankönyv és Atlasz, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2005, 283.

lefolytásra kerülő eljárási cselekmény – nyilvános ülés – létrehozását tűzte ki a jogalkotó, amely képes biztosítani az eljárások gyorsítását – a hosszadalmas bizonyítási eljárások miatt elhúzódó ügyek számának csökkentését, lefolytatásának egyszerűsítését – és az eljárások hatékonyabbá tételét – minél rövidebb időn belüli, minél gyorsabban jogerős ítélettel lezárt eljárások lefolytatását – mint az elérni kívánt végső célt. Az előkészítő ülés az eljárások gyorsítása érdekében kettős utat biztosít az eljárásban részt vevők számára: a bűnösség érvényes beismerésével lehetőség van az eljárás végleges lezárására jogerős bírósági ítélet által, ha pedig ez a lehetőség nem áll fent, úgy a bizonyítási eljárás megtervezéséhez nyújthat segítséget mind a vád, mind a védelem, a valószínűleg elfogadott tények megjelölése, a bizonyítás lefolytatására, valamint a bizonyítékok kizárására vonatkozó indítványok megtétele útján. A bizonyítási relevancia rögzítése – melyhez elméletileg mindkét fenti út segítségül szolgálhat¹² – olyan lényegi része az előkészítő ülésnek, hogy az egyes szerzők szerint akár annak eredeti céljaként is megnevezhető.¹³ Az előkészítő ülés ezen funkcióját a jogalkotó is jelentős mértékben hangsúlyozza, s jelentős korlátozásokat vezet be arra az esetre, ha a vád vagy a védelem oldala az eljárás későbbi szakaszaiban kíván bizonyításra vonatkozó indítványt előterjeszteni.¹⁴ Ugyancsak a bizonyítási indítványoknak az előkészítő ülésen történő előterjesztését szorgalmazza, hogy a bíróság az elsőfokú tárgyaláson előterjesztett bizonyítási indítványokat – az előterjesztés ismertetett szabályai betartásának vizsgálata mellett – elsősorban abból a szempontból vizsgálja meg, hogy az indítványozott bizonyítás a tényállás tisztázásához szükséges-e. Amennyiben ugyanis úgy találja, hogy az a tényállás tisztázásához nem szükséges, azt érdemi indokolás nélkül elutasíthatja.

Ahhoz, hogy megfelelő döntést hozhasson az előkészítő ülésen történő beismerés vagy nem-beismerés kérdésében, a leglényegibb kérdés, hogy a vádlott „tud-e megbízható információn alapuló döntést hozni, biztos lehet-e abban, hogy az ellene szóló bizonyítékok hitelesek és tisztában volt-e az eljárás során gyakorolható jogaival”,¹⁵ ezzel összefüggésben pedig, hogy annak védője milyen mértékben volt képes kialakítani a rendelkezésére álló időkeretben a bizonyítási indítványok megtételére vonatkozó szabályoknak megfelelő, de mégis hatékony és célravezető pertaktikát. A védőnek tisztában kell len-

nie az általa és a vádlott által relevánsnak tartott tényekkel és azok bizonyításának mikéntjével, így az olyan kérdésekkel is, amelyek adott esetben különös szakértelem igénybevételét, és ezáltal szakértői bizonyítás indítványozását igénylik.

Az igazságügyi szakértői véleményre alapozó bizonyítási taktika, illetve a szakértői bizonyítás indítványozásának további lényeges – egyébiránt a fentiekkel összefüggő – kapcsolódási pontja az előkészítő ülésre, illetve általában véve a bizonyítási indítványokra vonatkozó szabályokhoz a bizonyítási relevancia rögzítésének igénye, annak bíróság általi meghatározása. Amint arra a későbbiekben is kitérnek majd, a bíróságok oldaláról – egyáltalán nem meglepő módon – a szakértő kirendelésére, illetve a magánszakértői bizonyításra vonatkozó indítványok elutasítása során annak vizsgálata, hogy az adott szakvélemény beszerzése szükséges-e, azaz releváns-e az adott bizonyítás lefolytatása, bizonyíték beszerzése, illetve ezekkel összefüggésben az eljárás időszerezésének igénye mind hangsúlyos szerepet kaphatnak egy-egy konkrét döntésben.

3. A szakértő kirendelése és a kirendelés indítványozása a büntetőeljárásban

A Be. szabályai a régi kódexhez képest az igazságügyi szakértő kirendelésére vonatkozó szabályokkal megegyeznek, azonban a szakértői bizonyítás indítványozása terén jelentős újításnak tekinthető a magánszakértői vélemény bevezetése és az ahhoz kapcsolódó rendelkezések. A Be. az előző eljárásjogi törvénnyel megegyezően¹⁶ rögzíti, hogy a szakértő alkalmazása kirendeléssel történik. Az új szabályozás azonban azt is megállapítja, hogy törvény eltérően rendelkezhet:¹⁷ ilyenre lehet példa, ha a szakvélemény elkészítéséhez sürgős részvizsgálatra van szükség, ilyenkor a vizsgálat ugyanis kirendelő határozat nélkül, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság szóbeli rendelkezése alapján is elvégezhető.¹⁸ Továbbá, míg a régi Be. 99. § (3) bekezdése csak azt mondta ki, hogy szakértőt a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság alkalmazhat, s a vádlotti oldalon történő szakértő bevonására a törvény 111–112. §-a adott lehetőséget, a hatályos rendelkezések ezt úgy változtatták meg, hogy egyfelől szélesebb körű lehetőséget biztosítanak a védelem oldalán szakértő alkalmazására az indítványozás új szabályával,¹⁹ illetve kiegészítő lehetőségként szabályozzák a magánszakértő igénybevételének lehetőségét. „A

¹² Elméletileg, mivel a beismerő nyilatkozat értelmezésével és értékelésével kapcsolatos eltérő jogirodalmi álláspontok és a joggyakorlat sem nyújt biztos támpontot abban a kérdésben, hogy annak tartalma a későbbi eljárásban bármilyen formában felhasználható-e. A bizonyítással kapcsolatos indítványok megtétele és a bizonyítási eljárás viszont értelemszerűen szoros kapcsolatban áll egymással.

¹³ BANCSI Zsolt József – RIMÓCZY István: *Az előkészítő ülés ismeretelméleti és pszichológiai szempontjai II.*, Ügyészségi Szemle, 2021/2, 28–29.

¹⁴ Így például a Be. 520. §-ában.

¹⁵ BENCZE Máttyás: *A kor szímonalán? – Az új büntetőeljárás kódex válasza a jelen kihívásaira*, Pro Futuro, 2018/3, 24.

¹⁶ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban régi Be.) 100. §.

¹⁷ Be. 189. §.

¹⁸ Be. 189. § (2) bek.

¹⁹ Be. 190. §.

magánszakértői vélemény szabályozásának alapja [ugyanis], hogy a védelem egyrészt a vád által kirendelt szakértő ellenében legyen képes a saját maga által megbízott szakértőt kiállítani, másrészt akkor is legyen lehetőség szakértő megbízására, ha indítványa ellenére egyáltalán nem kerül sor szakértő kirendelésére.”²⁰ Amint arra a Be. miniszteri indokolása továbbá rávilágít, a szakértőnek kirendelés útján történő eljárását a törvény a fegyverek egyenlősége elvének biztosítása érdekében a magánszakértői vélemény igénybevételének lehetősége útján kívánja kompenzálni.²¹ Nogel Mónika is kiemeli, hogy „a hazai jogban a tisztességes eljáráshoz való jog részét képező fegyverek egyenlőségének elve és az eljárás észszerű időn belüli befejezésére vonatkozó eszme kérdések sorát veti fel. Ezek egy része általánosságban a szakértői bizonyításhoz, más része pedig specifikusan a magánszakértői véleményekhez kapcsolódik.”²² Amint a későbbiekben látni fogjuk, nem biztos, hogy minden esetben feltétlenül tökéletes megoldást jelent az új szabályozás az említett alapelvek érvényre juttatásában, tagadhatatlan azonban, hogy a fegyverek egyenlősége elve és a magánszakértői bizonyítás igénybevételének lehetősége szorosan összefügg.

A régi Be. 111. §-a kötelező esetkörként szabályozta, hogy ha a szakértőtől kért felvilágosítás vagy a szakvélemény kiegészítése nem vezetett eredményre, vagy egyéb okból szükségesnek bizonyult, más szakértőt kellett kirendelni. Lehetőséget biztosított továbbá a vádlottnak és a védőnek, hogy más szakértő kirendelését indítványozhassa a nyomozás során. Ha utóbbiak azonban konkrét szakértői vélemény igénybevételét szerették volna elérni, arra a 112. § adott lehetőséget: a terhelt és a védő ugyanis közölhette az ügyéssel, illetve a bírósággal, hogy szakvéleményt kíván készíttetni, valamint benyújtani. A megjelölt szakértő bevonásáról a bíróság vagy az ügyész határozott, amennyiben pedig ezek a felkért személy bevonását megtagadták, úgy az elkészült szakvélemény az okiratra vonatkozó szabályok szerint volt felhasználható. A felkért szakértő tehát – amennyiben bevonásra került az eljárásba – a kirendelt szakértővel megegyező jogállást töltött be, míg, ha az ügyészség, illetve a bíróság nem vonta be az eljárásba, illetve abban az esetben, ha a bevonását a védelem nem indítványozta, az elkészített szakvéleményt okirati bizonyítékként lehetett felhasználni.²³ Csere Katalin a Kúria Joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleményében úgy fogalmazott, hogy a Be. 112. § (1) bekezdésében foglaltak a büntetőeljárás teljes szakaszára biztosítják a védelemhez való jogot, erősítik az ügyfélegyenlőséget és

javitják a védelem tényleges lehetőségeit, megadva ezáltal azt a lehetőséget, hogy az ügyben már elkészült szakvélemény megállapításait, illetve a tényeket a védelem maga által megválasztott szakértő véleményére támaszkodva vitathassa. Szerinte azonban ezáltal „a bíróságok elé [...] – a védelmi pozícióból is adódóan – olyan szakvélemények kerülnek, amelyek a terheltre nézve kedvezőek, hiszen a védőnek nem az objektív igazságot tükröző szakvélemény, hanem a korábbi, terheltő szakvélemény kétségessé tétele az érdeke”.²⁴ A szakértői véleménynek okiratként történő felhasználása tehát semmiképp sem volt aggályok nélküli megoldás: az előzőeken túl ugyanis nem elképzelhetetlen az sem, hogy – amint azzal a különleges szakértelem igényével kapcsolatosan az első fejezetben már foglalkoztam – a hatóság egy okiratból megállapítható tény relevanciáját nem ismeri fel. Könyvszakértői vizsgálatok esetén például egy-egy bizonylat valódi jelentősége is sokszor csak a szakértő közvetítésével válhat világossá,²⁵ nem zárható így ki, hogy a szakértő által készített, saját szaktudásával megfelelően értelmezhető és szóban részletesebben kifejezhető szakvéleményt mint okiratot a bíróság nem fogja tudni a szükséges mértéknek megfelelően értelmezni.

3.1. Magánszakértő igénybevétele az új eljárásjogi törvény alapján

Az új szabályozás gyökeresen szakított a be nem vont szakértő által készített szakvélemény okiratkénti kezelésének, illetve értelmezésének gyakorlatával. A hatályos törvény szerint a védelem oldalán magánszakértői vélemény igénybevételére elsősorban sikertelen szakértői bizonyításra vonatkozó indítvány esetében van lehetőség, azzal, hogy külön feltételeket szab a jogalkotó arra az esetre, ha a kérdésben már igénybe vett igazságügyi szakértő által készített szakvéleményt. Fontos ezért tisztáznunk azt is, milyen úton juthatunk el a magánszakértő igénybevételéhez, mi előzi meg az eljárásban a magánszakértői vélemény elfogadását:

A Be. 197. §-a alapján, ha a szakvélemény valamely fogyatékosága miatt aggálytalanul nem fogadható el, a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság felhívására a szakértő felvilágosítást ad, vagy a szakvéleményt kiegészíti. Amennyiben ez nem vezetett eredményre, más szakértőt kell kirendelni, amennyiben pedig a szakértők véleménye eltér, az eltérést a szakértők egymás jelenlétében való meghallgatásával lehet tisztázni. Ezen intézkedéseket követően újabb szakértő kizárólag abban az esetben

²⁰ Be. miniszteri indokolása, 190. §.

²¹ Be. miniszteri indokolása, 190. §.

²² NOGEL MÓNIKA: *A szakértői bizonyítás aktuális kérdései*, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2020, 17.

²³ BODONYI ISTVÁN ET AL.: *Kommentár a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényhez*, 112. §, online elérhető változat, megtekintve: 2021. 03. 01.

²⁴ CSERE KATALIN: *A vádlott vagy védője által a bíróság előzetes engedélye nélkül beszerzett magánszakértői vélemény jogi minősítése és felhasználása a büntetőeljárásban*, in: Kúria Joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló vélemény, A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban (Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből), Budapest, 2014, 231.

²⁵ ERDEI ÁRPÁD: *Tény és Jog a szakvéleményben* in: Tóth Mihály (szerk.): *Büntető Eljárásjogi Olvasókönyv*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 229.

rendelhető ki, ha az ugyanazon bizonyítandó tényre ugyanazon vizsgálati anyag alapulvételével készített szakvélemények között az ügy eldöntése szempontjából lényeges szakkérdésben továbbra is feloldhatatlan eltérés mutatkozik. Ez utóbbi szakértő azonban nem egy hasonló, harmadik szakvéleményt készít, hanem abban a kérdésben foglal állást, hogy a szakvélemények közötti eltérés mire vezethető vissza, szükséges-e bármelyik szakvélemény kiegészítése, illetve, hogy az ügyben újabb szakvélemény beszerzése szükséges-e.²⁶ Védői oldalon pedig – a fent említett elsődleges feltételre tekintettel – lényeges továbbá a 190. § (1) bekezdése, hiszen eszerint a terhelt és a védő szakértő kirendelését indítványozhatja, s az indítványban megjelölheti a szakértő személyét. Erről az indítványról – az eljárás különböző szakaszaiban – a bíróság, az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság határoz.²⁷

Magánszakértői vélemény elkészítésére adott megbízásra akkor van lehetőség, ha a védő, illetve a terhelt szakértő kirendelésére vonatkozó indítványát a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság elutasította, vagy az ügyészség, illetve a nyomozó hatóság nem az indítványukban megjelölt szakértő kirendeléséről határozott. Lényeges, hogy a terhelt és a védő csak egy magánszakértői vélemény elkészítésére adhat megbízást ugyanazon szakkérdésre vonatkozóan. További megkötés pedig, hogy amennyiben indítványuk olyan tény szakértői vizsgálatára irányul, amelyet az ügyészség vagy a nyomozó hatóság által kirendelt szakértő által készített korábbi szakvélemény már vizsgált, magánszakértői vélemény elkészítésére kizárólag akkor adható megbízás, ha a terheltnek vagy a védőnek a fentiekben már ismertetettek szerinti, a szakvélemény valamely fogyatékoságával összefüggő okkal kapcsolatos indítványát elutasították, illetve amennyiben a korábbi szakvéleményt a terhelt vagy a védő indítványában megnevezett szakértő készítette, magánszakértői vélemény elkészítésére megbízás nem adható.²⁸

Az előterjesztett, illetve előadott magánszakértői vélemény akkor minősül szakvéleménynek, ha annak tekintetében a terhelt, illetve a védő a fentieknek megfelelően járt el. Egyéb esetben ugyanis a magánszakértői vélemény csak a terhelt, illetve a védő észrevételének minősül, a szakértő pedig a szakkérdésre vonatkozóan tanúként nem hallgatható ki.²⁹ Ez a bekezdés a Be. hangsúlyos újítása az előző kódex szabályozásához képest, ahol az eljárásba be nem vont felkért szakértő által készített szakvélemény okirati bizonyítékként kellett kezelni. Az érvényesen benyújtott, szakértői véleménynek minősülő magánszakértői véleményt a kirendelt szakértő véleményével megegyezően kell értékelni

az eljárásban:³⁰ kétség sem merülhet fel tehát abban a kérdésben, hogy vajon igazságügyi szakértői véleménynek minősül-e a magánszakértő által nyújtott szakvélemény. Amint Nogel Mónika fogalmaz „a magánszakértői vélemény minden esetben igazságügyi szakértői vélemény is egyben”.³¹

Ahogy arra a Be. miniszteri indokolása is rámutat, a szakértői bizonyítás körében a magánszakértői vélemény felhasználásának újraszabályozása hangsúlyos újítás, mely azt a problémát is hivatott kiküszöbölni, amely a terhelt, illetve védőjének indítványa ellenére az eljárásba be nem vont szakértő, és a bevonásra irányuló indítvány hiányában megbízott magánszakértő véleményének értékelését érinti, ilyen esetekben került ugyanis sor az elkészült szakvélemény okiratként történő értékelésére. Ez azonban – amint a jogalkotó is kiemeli – eljárásjogi szempontból gyakorlatilag értelmezhetetlen, hiszen az értékelést lefolytató hatóságok, illetve a bíróság nem rendelkeznek megfelelő kompetenciával az említett vélemény tárgyát képező szakkérdésben.³² Ami azonban a magánszakvélemény előterjesztésére vonatkozó szabályokat illeti, helytállóan tartom Nogel véleményét: szerinte ugyanis az előterjesztésre vonatkozó korlátok – egyébként a Be. 197. § (4) bekezdésében foglalt, más szakértő kirendelésére vonatkozó rendelkezésekkel együtt – szintén nagy terhet helyeznek a bíróságokra, illetve az eljáró hatóságokra, jelentősen csökkenhet ugyanis annak lehetősége, hogy azok kirendelt szakértő véleményének értékelésénél másik szakértő – legyen az kirendelt vagy a védelem által megbízott – szaktudására, szakmai érveire támaszkodhassanak.³³

Ami a magánszakértő bevonásának szabályait, illetve sokkal inkább, a bevonás lehetőségének korlátait illeti, Bánáti János már felvetette, hogy előreláthatólag rendkívül ritkán fog sor kerülni magánszakértő bevonására az eljárásba a védelem oldalán olyankor, amikor az eljárás korábbi szakaszában már sor került szakértő igénybevételére. A nyomozó hatóság ugyanis vélhetően az általa kirendelt szakértő véleményét szinte soha nem fogja homályosnak, illetve hiányosnak tartani. Magánszakértő bevonására szerinte tulajdonképpen csak akkor lesz igazán lehetőség, ha a hatóság nem tartotta szükségesnek szakértő kirendelését, maga korábban nem rendelt ki szakértőt a kérdés megvizsgálására, s az erre vonatkozó terhelti, illetve védői indítványt elutasította, illetve nem az indítványban megjelölt szakértőt jelölte ki.³⁴ Jelen tanulmány nem fog elegendőnek bizonyulni – s itt jegyzem meg, hogy nem is igyekszik – arra, hogy Bánáti állítását jelentős számadat

³⁰ Be. 198. § (2) bek.

³¹ NOGEL Mónika: *i. m.* 35.

³² Be. miniszteri indokolása, 190. §.

³³ NOGEL Mónika: *i. m.* 23.

³⁴ BÁNÁTI János: *Védői szemmel a büntetőeljárásról*, in: Hollán Miklós – Mezei Kitti (szerk.): *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai*, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest, 2020, 37.

²⁶ Be. 197. § (1)–(4) bek.

²⁷ Be. 190. § (1) bek.

²⁸ Be. 190. § (2)–(4) bek.

²⁹ Be. 198. § (1) bek.

tokkal alátámasztva megcáfolja vagy igazolja, egy dolgot azonban szeretnék gondolataihoz kapcsolódva megemlíteni: a fentiek alapján helytállóan tartom ugyanis azt állítani, hogy a magánszakértő igénybevételére vonatkozó szabályok – kiegészülve a bizonyításra vonatkozó indítványokkal kapcsolatos rendelkezésekkel, a bizonyítási taktikák jogalkotó általi átrajzolásával – valóban jelentős mértékben megnehezíthetik magánszakértő által készített szakvélemény érdemi igénybevételét az eljárásokban. A következőkben ezért néhány, az elmúlt évek során született bírósági határozat bemutatásán keresztül kívánom megvizsgálni, hogy a bizonyítási relevancia és annak bíróság általi meghatározása milyen formában jelent meg a magánszakértői bizonyításra vonatkozó védői indítványok elbírálása során, az új szabályok milyen esetekben adnak lehetőséget a bíróságnak a szakvélemények felhasználásának elutasítására, röviden kitérve továbbá arra is, hogy mely esetekben minősülhet eljárásjogi szabálysértésnek egy szakvélemény igénybevétele vagy az indítvány elutasítása.

4. Bizonyítási relevancia és szakértő igénybevétele a gyakorlatban

Erdei Árpád a magánszakértői vélemény felhasználása törvényi korlátainak értelmezése során rámutatott, hogy annak elutasítását a legtöbb esetben az idővesztés elkerülése, az eljárás elhúzásának megakadályozása indokolhatja.³⁵ Véleményem szerint ezzel szorosan összefügg a bizonyítási relevanciának a meghatározása, a releváns bizonyítékok beszerzésének, illetve lefolytatandó bizonyítási cselekményeknek a meghatározása, ezekhez kapcsolódóan pedig a bizonyítási indítványok bíróság általi elbírálása. A releváns bizonyítékok rendelkezhetnek bizonyító erővel, azaz bizonyításra csak az ügy szempontjából releváns bizonyíték használható fel. A releváns bizonyíték bizonyító ereje azonban annak igazságtartalmából, s nem a relevancia mértékéből származik.³⁶ A releváns bizonyítékok meghatározásának joga és feladata mindig az eljáró hatósághoz, illetve a bírósághoz kapcsolódik: ennek az az oka, hogy a relevanciáról történő döntéshozatal már a bizonyítékok mérlegeléséhez kötődő tevékenység, ez pedig értelemszerűen a jogalkalmazó feladatköre.³⁷ Jelen fejezetben ezért a fent felvetett kérdésekkel kapcsolatos olyan jogeseteket ismertetek, ame-

lyek összefüggenek a bizonyítási relevancia meghatározásának hatásával a szakértői bizonyítás igénybevételére irányuló indítványok elbírálására.

a) Az első ismertetésre kerülő jogesetek példaként hozhatók fel arra, amikor a bíróság irrelevánsnak minősíti a szakértő kirendelését, illetve magánszakértő bevonását, akár azért, mert a tényállás aggálytalanul tisztázható a már kirendelt szakértők szakvéleménye által, akár azért, mert az indítványozó által szakértőre tartozó kérdésnek minősített probléma gyakorlatilag jogkérdés, s ezáltal kizárólagos bírói kompetenciába tartozik.

A további bizonyítás lefolytatásának relevanciáját figyelembe véve és vizsgálva utasította el a törvényszék magánszakértő bevonását az eljárásba a 501.B. 39/2018/177. számú ügyben: amint azt a másodfokon eljáró ítéletábról is megerősítette, „a felmerült ellentmondások a bíróság által kirendelt szakértők Be. 197. § (4) bekezdése szerinti egymás jelenlétében történő meghallgatásával aggálytalanul tisztázható volt, további szakértői bizonyítás, újabb szakértő kirendelése nem volt indokolt.”³⁸ A 4.B.31/2020/44/I/1. számú ügyben ugyancsak elutasította a törvényszék a védő által benyújtott magánszakértői véleményeket, melyeket az igazságügyi pszichológus szakértői véleményként kívánt felhasználni. Mivel a bíróság az eljárásban kirendelt, két másik szakértő véleményét, mint aggálytalanul elfogadta, nem vált indokolttá újabb szakértő kirendelése, a védő által benyújtott iratok így csak annak észrevételeiként váltak értékelhetővé az eljárásban.³⁹

Egy további – már az említett másik, jogkérdésben történő döntéshozatalt érintő esetkörbe tartozó – ügyben a törvényszék a vádlott és védője igazságügyi adószakértő kirendelésére történt indítványának elutasítását azzal indokolta, hogy az indítványozók által szakértőnek feltenni indítványozott kérdések szükségképpen olyan, a konkrétumokat nélkülöző válaszokat eredményezhettek, amelyek a bizonyítás szempontjából teljességgel közömbösek voltak, mindemellett pedig az adott ügyben vádlotti védekezés megítélése valójában nem ténykérdés, hanem jogkérdésben való állásfoglalás révén volt eldönthető, amely pedig a bíróság kizárólagos kompetenciájába tartozik. A bizonyítási indítvány fenti elutasítását követően a vádlott és védője – meg kívánva ragadni a magánszakértő igénybevételének új, törvényadta lehetőségét – ugyanezen kérdésekkel kapcsolatban magánszakértői véleményt szerzett be. A bíróság azonban úgy találta, hogy a benyújtott magánszakvélemény gyakorlatilag „visszaigazolta a bizonyítási indítvány elutasításának okát, amennyiben semmilyen, az ügy eldöntésére kihatással bíró konkrét megállapítást nem tartalmazott.”⁴⁰ Szintén a kérdés jogkérdéskénti minősítésére, s így szakértő

³⁵ ERDEI ÁRPÁD: kommentárja a Be. 190. §-hoz, in: Belovics Ervin – Erdei Árpád (szerk.): A büntetőeljárás törvény magyarázata, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018, 269.

³⁶ ERDEI ÁRPÁD: *i. m.* (2003) 227.

³⁷ ERDEI ÁRPÁD: *i. m.* (2003) 228–229.

³⁸ 5.Bf.160/2021/29. [55].

³⁹ 4.B.31/2020/44/I/1. [106]–[107].

⁴⁰ 17.B.668/2019/35.

bevonásának irreleváns voltára hivatkozva utasította el a törvényszék egy költségvetési csalással kapcsolatos ügyben a védelem felkérésére készült igazságügyi adószakértői magánszakvélemény felhasználását.⁴¹ Amint arra a másodfokon eljáró Ítéletábróla is rámutatott, „következetes [...] az ítélezési gyakorlat abban, hogy jogkérdésben szakértő kirendelésének nincs helye; így abban sem, hogy a vád tárgyává tett számla alkalmas-e egyáltalán adóhiány okozására”.⁴²

b) A soron következő esetekben szakvélemény felhasználásának irrelevanciája a bizonyítási indítvány hibás, illetve a szakvélemény hibás vagy hiányos volta az, ami a szakvélemény bíróság általi igénybevételét kizárta. Nyilvánvaló ugyan, de lényegesnek tartom megemlíteni, hogy a szakértői vélemények terén is előfordulnak hibák. A hibák forrásai között lehetnek akár a szakértő személyéhez köthető (így például a megfelelő mélységű szakértelem hiánya miatt helytelen következtetések levonása, a szakértő véleményének a hatóság általi meg nem értése, a vizsgálat, a minták összevetése során elkövetett hibák), akár a szakértő személyén kívül álló okokból fakadó hibák (idesorolható a nyomok, anyagmaradvány-minták nem megfelelő rögzítése, begyűjtése, őrzése, valamint az a körülmény, hogy új tudományos tények felülírhatják a korábbi ismereteket).⁴³ Ami továbbá az alábbi ügyeket illeti, megállapítható, hogy az esetek többségében a bizonyítási relevancia meghatározásának igénye, a bizonyítási eljárás – s ezáltal a teljes eljárás – felesleges elhúzásának elkerülése, a felesleges és nem megfelelő kérdésre irányuló, illetve hiányos szakvéleményre alapozó bizonyítás kiküszöbölése indokolta az indítványok elutasítását.

Az első fokon eljáró törvényszék előtt a 7.B.975/2017/190. számú ügyben az I. r. vádlott védője a bíróság 2019. június 3. napján megtartott tárgyalásán igazságügyi orvos szakértői lelet és vélemény megnevezésű iratot csatolt és ezzel együtt azt indítványozta, hogy az iratot bíróság szakértői véleményként értékelje és bizonyítékként fogadja el. A bizonyítási indítvány a vádlott megromlott egészségi állapotának bizonyítását szolgálta volna, s ezáltal annak alátámasztását is, hogy annak börtöntűró képessége teljes mértékben hiányzik.⁴⁴ A törvényszék elutasította az iratok szakvéleményként történő értékelésére vonatkozó indítványt, azt a védelem észrevételeként értékelte az eljárásban. Rámutatott egyúttal, hogy a BVOP kompetenciájába tartozik annak megállapítása, hogy a vádlott börtöntűró képessége hiányzik-e, avagy betegségei éppen aktuális állapotának megfelelően a büntetés-végrehajtási intézet keretei között kezelhetők-e. Indokolása szerint ezen okokra tekintettel került elutasításra a kiegészítő orvos szakértői vélemény beszerzésére irányuló vé-

delmi bizonyítási indítvány is.⁴⁵ Egy másik ügyben⁴⁶ a törvényszék rámutatott, hogy az I. r. vádlott védője által csatolt szakértők által előadottak kritikai véleményt fogalmaznak meg az igazságügyi szakértők szakvéleményeivel kapcsolatban, azonban szakértői vizsgálatot egyikőjük sem folytatott le, szemben a nyomozás során kirendelt igazságügyi szakértőkkel. Ez utóbbiak szakvéleményének elfogulatlanságához, objektivitásához a bíróság szerint nem férhet kétség, s a – védelem által bevonni kívánt magánszakértők igénybevételének elutasítása miatt – mindössze védői észrevételként értékelhető dokumentumok – az említett érdemi vizsgálat elmaradása miatt – nem alkalmasak arra, hogy a kirendelt szakértők által készített szakvélemény aggálytalanságát megkérdőjelezzék: azok „megfelelően kidolgozott szakmai érveken nem alapulnak, a tények szakszerű megfogalmazásával és tény tárgyilagossággal értékelésével adós maradnak”.⁴⁷ Lényegesen egyszerűbb, a bizonyítás relevanciájának szükségességéhez szintén kapcsolódó elutasítási okra mutatott rá a másodfokon eljáró törvényszék: az alapügyben⁴⁸ eljáró járásbíró véleménye szerint az eljárás során feltárt bizonyítékokat megfelelően értékelte, de ennek megállapítása mellett megjegyezte a törvényszék, hogy a vádlott felkérésére készült igazságügyi szakértői által készített szakvélemény csak a vádlott, illetve a védő észrevételének minősülhetett, a tényállás alapjául ebből következően pedig nem szolgálhatott. Ennek indoka, hogy a magánszakértői vélemény elkészítésére adott megbízás nem a Be. szabályaival összhangban történt, azt ugyanis nem előzte meg a szakértő kirendelésére vonatkozó védői indítvány bíróság általi elutasítása.⁴⁹

c) A megvizsgált, szakértői bizonyítási indítványokkal, illetve a magánszakértő bevonásának elutasításával kapcsolatos jogesetek harmadik csoportja arra kíván rávilágítani, hogy az – egyébként akár a fenti csoportosításokba is beleillő jogesetekhez hasonló ügyekben – milyen körülmények között merülhet fel eljárásjogi szabálysértés a szakértői bizonyítási indítványok elbírálása kapcsán, akár olyan esetekben, amikor a bíróság szerint az ügy érdemére is kihatással van a szakértői bizonyítás lefolytatása, azaz releváns bizonyítékról, akár ezzel ellentétben, irreleváns bizonyíték beszerzésének indítványozásáról beszélhetünk.

A már említésre került B.76/2018/168. számú ügyben a védelem többek között új szakértők bevonását is indítványozta az eljárásba, mivel véleménye szerint a bíróság által vizsgált szakvéleményekkel kapcsolatos aggályokat az azokat elkészítő szakértők nem voltak képesek eloszlatni. A bíróság a bizonyítási indítványt elutasította. A védelem fellebbezéssel

⁴¹ 13.B.288/2016/150.

⁴² Bf.III.20/2020/29.

⁴³ FENYVESI Csaba: *i. m.* 183.

⁴⁴ 7.B.975/2017/190. [343]–[347].

⁴⁵ 7.B.975/2017/190. [465].

⁴⁶ B.76/2018/168.

⁴⁷ B.76/2018/168.

⁴⁸ 8.B.26/2019/22.

⁴⁹ 3.Bf.180/2020/10. [14].

támadta az elsőfokú bíróság döntését, hivatkozva többek között arra is, hogy a bíróság a bizonyítási indítvány elutasításáról csak a bizonyítási eljárás lezárását közvetlenül megelőzően döntött, így pedig a védelemnek nem volt lehetősége magánszakértői bizonyítás igénybevételére. Amint azonban arra a másodfokon eljáró ítélőtábla is rámutatott, a törvényszék a bizonyítási eljárás lezárását követően csaknem másfél hónappal nyilvánította befejezettnek az eljárást, eddig az időpontig viszont sem a terhelt, sem a védő nem értesítette a bíróságot arról, hogy magánszakértői vélemény elkészítésére adott volna megbízást. A másodfokú bíróság a törvényszéknek a bizonyítási indítványok elutasításáról szóló döntésével és annak érveivel egyetértett, s kiemelte, hogy további bizonyítás felvétele az ügyben az ügy indokolatlan elhúzódságát eredményezte volna.⁵⁰ Lényegében hasonló okra hivatkozva terjesztett elő fellebbezést a védelem a 15.B.501/2016/317. számú ügy kapcsán: lényeges eljárási szabálysértésnek tekintette, hogy miután az elsőfokú bíróság az új könyvszakértő kirendelésére vonatkozó védői indítványokat elutasította, és a védők a Be. 190. § (3) bekezdése alapján magánszakértői véleményt készítetttek, nem biztosítottak részükre lehetőséget ezek felhasználására, ugyanis erről még csak nem is döntött az elsőfokú bíróság, mert a törvényszék a bizonyítási eljárást a szakvélemény elkészültének bevétele nélkül befejezte, és azt már a szakvélemény elkészülte után sem nyitotta meg ismét. Az eljárás irataiból a másodfokon eljáró ítélőtábla megállapította, hogy a védők a magánszakértői vélemény elkészítésére és annak az eljárásban történő felhasználására vonatkozó eljárási szabályoknak maradéktalanul eleget tettek, s a törvényszék ennek ellenére mégsem vonta be a magánszakértőként felkért személyt az eljárásba. Rámutatott egyébiránt arra is, hogy a védelem több olyan kérdést is feltett a magánszakértőnek, amelyeket a hivatalból kirendelt szakértőnek nem tett fel a bíróság, továbbá a magánszakértő néhány kérdésben a bíróság által kirendelt szakértővel részben elentétesen foglalt állást, így tehát mindenképpen releváns bizonyítás lefolytatásáról beszélhetünk. Mindezek alapján a másodfokú bíróság megállapította, hogy az első fokon eljáró törvényszék relatív eljárási szabálysértést követett el, melyet azzal orvosolt, hogy a kérdéses dokumentumokat szakértői véleményként értékelte, s a szakértőket másodfokú tárgyaláson párhuzamosan meghallgatta.⁵¹ Az ügyet a megelőzőtől így tehát az különböztette meg, hogy a magánszakértő igénybevételére, illetve megbízására a Be. szabályaival összhangban került sor, s annak igénybevétele a tényállás tisztázása tekintetében is releváns volt.

Relatív eljárási szabálysértésként értékelte a másodfokon eljáró ítélőtábla az első fokon eljárt tör-

vényszék azon eljárását, hogy az a 2.B.104/2020/70. számú ügyben a védelem által indítványozott magánszakértői bizonyítást engedélyezte, az elkészült szakvéleményt bizonyítékként felhasználta: amint arra a másodfokú bíróság határozatában rámutatott, a védő olyan időpontban kért és kapott engedélyt a magánszakértői vélemény elkészítésére, amikor a nyomozás során már rendelkezésre állt a nyomozó hatóság által kirendelt szakértők által elkészített igazságügyi elmeorvos szakértői vélemény. Ezért pedig a védő, illetve a terhelt a szakértőtől felvilágosítás adását, a szakvélemény kiegészítését, vagy a feltételek fennállása esetén más szakértő kirendelését indítványozhatta volna, és csak ennek elutasítását követően nyílt volna meg a védelem számára a magánszakértői vélemény elkészítésének a lehetősége, egyébként pedig a magánszakértő által készített szakvélemény nem felelt meg az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet 17. § (1) bekezdésében foglaltaknak sem. Ezek alapján az ítélőtábla a védelem által felkért magánszakértő által készített szakvéleményt kizárta a bizonyítékok köréből.⁵² Hasonló körülmények alapultak meg az ítélőtábla döntését, mikor rámutatott, hogy eljárási szabályt sértett az elsőfokon eljáró törvényszék, amikor az alapügyben⁵³ az I. r. vádlott védője által becsatolt magánszakértő által készített szakvéleményt az I. r. vádlott védőjének észrevétele helyett szakértői véleménynek tekintette. Ezen magánszakértői vélemény elkészítésére azonban nem a Be. 190. § (2)–(4) bekezdéseiben meghatározottak szerint került sor, s ezért az elsőfokú bíróságnak a szakvéleményt csak az I. r. vádlott védője észrevételeként kellett volna értékelnie.⁵⁴ Ez az eljárási szabálysértés azonban – a fentiekkel ellentétben – az ügy érdemére nem volt kihatással, így az ítélőtábla mindössze ennek megállapítására szorítkozott.

Összegzés

Védői oldalon szakértő igénybevételére ad lehetőséget a magánszakértő intézményének új szabályozása, amely azonban számos akadályba ütközhet a fentiek alapján: evidenciának tekinthető, hogy szakértő kirendelésére, illetve a magánszakértői bizonyításra vonatkozó indítványok elutasítása során szükségszerű és magától értetődő annak vizsgálata a bíróság részéről, hogy az adott szakvélemény beszerzése szükséges-e, azaz releváns-e az adott bizonyítás lefolytatása, bizonyíték beszerzése. Helytállóan tartom továbbá azt állítani, hogy ezekkel összefüggésben az eljárás időszerűségének igénye szintén hangsúlyos szerepet kaphat egy-egy konkrét döntésben, akár nyilvánvaló módon – amint történt

⁵⁰ 3.Bf.98/2020/15. [50]–[53].

⁵¹ 4.Bf.55/2019/84. [37]–[67].

⁵² Bf.I.290/2021/16.

⁵³ 4.B.917/2015/191.

⁵⁴ 2.Bf.487/2020/29.

az az ismertetett 3.Bf.98/2020/ 15. számú ügyben, akár burkoltabban, indítványozási hibákra és a bizonyítás irreleváns voltára történő hivatkozással.

A magánszakértő bevonásának elutasítása esetén a bíróság hivatkozhat a klasszikus elutasítási okokon kívül – például nem szakértőre tartozó kérdés, a tényállás tisztázásához nem szükséges szakértő igénybevétele – arra is, hogy a már kirendelt szakértő által készített szakvéleményből kétséget kizáróan tisztázódott a kérdés, illetve egyéb módon – például több szakértő közös meghallgatásával – a fennálló ellentmondás tisztázható. Mindenképpen üdvözlendő az az újítás, hogy a be nem vont magánszakértő által készített vélemény már nem értékelhető a bíróság által okiratként, azonban azt, hogy a védelem sikeresen vonjon be magánszakértőt az eljárásba, a Be. feltételrendszere jelentősen megnehezítheti. A magánszakértői bizonyítás elutasításának elkerülése érdekében ezért hangsúlyos szerepet kap, hogy a terhelt, illetve annak védője milyen mértékben volt képes kialakítani a tárgyalást megelőzően rendelkezésére álló időkeretben a bizonyítási indítványok megtételére vonatkozó szabályoknak megfelelő, de mégis hatékony és célravezető pertaktikát, az előkészítő ülésen milyen szellemiségben és célokkal vesz részt. Ez ugyanis a bizonyítási relevancia

rögzítésének elsődleges helye, a relevanciáról pedig a bíróságnak kell döntenie: az jogi kérdésben való döntés, s mint ilyen, a bíróság állásfoglalását igényli, s igaz ez annak megállapítására is, hogy szakértő bevonását szükségesnek tartja-e, még akkor is, ha kétségei támadnak egy szakvélemény, illetve szakértő előadása alapján. „Szakértő dönti el a szakkérdést. Mindez azonban nem érinti azt az evidenciát, hogy a szakértő csak a szakkérdést dönti el. Kirendelő számára további vizsgálat tárgya kell legyen a szakvélemény megalapozottságának, alkalmazhatóságának – persze nem a szakvélemény szakmai tényállásra vonatkozó megállapításainak – megítélése.”⁵⁵ Akármilyen szakkérdésről legyen ugyanis szó, nem az adott szakértő, hanem a bíró van olyan helyzetben, valamely tény relevanciáját az egész ügyre vonatkozóan megállapítsa vagy kizárja. Ő az, aki az ügyet minden részletében ismeri, és aki tudja, melyek az eldöntendő kérdések és melyek a bizonyítandó tények.⁵⁶

⁵⁵ BÁNYAI István: *Az igazságügyi szakértő helye, szerepe a döntéshozatalban*, Magyar Jog, 2020/2, 121.

⁵⁶ ERDEI Árpád: *i. m.* (2003) 229.